

паралічом / К.А.Семенова.- Москва: Закон и порядок, 2005.- 616с.

5. Скавронський О.П. Динаміка показників фізичного стану дітей з церебральним паралічем та фізично здорових однолітків на

етапі молодшого шкільного віку /О.П. Скавронський //Слобожанський науково-спортивний вісник: [наук.-теор.журн.] - Харків :ХДАФК, 2005 .-№8.-с.162.

УДК 371.14+316.485

Моїсєєв С.О.

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті висвітлюються характерні особливості компетентнісного підходу у професійному зростанні вчителів. Уточнюється сутність та природа терміну «професійна компетентність». Досліджуються різні погляди вчених на основні структурні компоненти професійної компетентності педагога та вчителя фізичної культури.

Дається характеристика професійної самопрезентації педагога як психосоціального феномену. Розкривається значення та місце самопрезентації у професійній компетентності вчителя фізичної культури. Уточнюються форми популяризації вчителем свого педагогічного досвіду. Окреслюються словесні, письмові, мультимедійні, практично-діяльнісні форми самопрезентації вчителя фізичної культури.

Ключові слова: самопрезентація, форми самопрезентації, компетентнісний підхід, професійна компетентність учителя фізичної культури.

Моисеев С.А. Самопрезентация профессиональной компетентности учителя физической культуры. В статье освещаются характерные особенности компетентностного подхода в профессиональном становлении учителей. Уточняется сущность и природа термина «профессиональная компетентность». Исследуются различные взгляды ученых на основные структурные компоненты профессиональной компетентности педагога и учителя физической культуры.

Дается характеристика профессиональной самопрезентации педагога как психосоциального феномена. Раскрывается значение и место самопрезентации в профессиональной компетентности учителя физической культуры. Уточняются формы популяризации учителем своего педагогического опыта. Описываются словесные, печатные, мультимедийные, практические формы самопрезентации учителя физической культуры.

Ключевые слова: самопрезентация, формы самопрезентации, компетентностный подход, профессиональная компетентность учителя физической культуры.

Moiseev S.O. Self-presentation of professional competence of teacher of physical training. The article outlines typical peculiarities of competence approach in professional growth of teachers. It is specified the essence and origin of term "professional competence of teacher of physical training". It is researched different views of scientists on the main structural components of professional competence of pedagogue and teacher of physical training.

It is given description of professional self-presentation of pedagogue as psychological and social phenomena. It is exposed meaning and place of self-presentation in professional competence of physical training.

It is specified forms of popularization his pedagogical experience by himself. It is outlined oral, written, multimedia, practical forms of self-presentation of teacher of physical training.

Key words: self-presentation, forms of self-presentation, competence approach, professional competence of teacher of physical training.

Сьогодні Україні для того, щоб посісти гідне місце у когорті найбільш розвинених у економічному, технологічному та культурному плані країн світу, необхідно якісно підвищувати ефективність національної системи освіти. Сучасній українській молоді для успішної соціалізації в конкурентному, інформаційному, високотехнологічному та полікультурному просторі необхідно бути самостійною, відповідальною, креативною, компетентною, професійно мобільною та безумовно фізично здоровою.

Практика свідчить, що допомогти дитині відкрити для себе радість занять фізичною культурою та спортом, «потоваришувати» зі здоровим способом життя та закласти міцний фундамент фізичного здоров'я може лише авторитетний, комунікабельний фахівець, який постійно працює над розвитком своєї професійної компетентності.

Проблематика розвитку професійної майстерності вчителя фізичної культури завжди знаходилась у площині уваги як провідних учених, так і вчителів-практиків. Методологічні засади становлення компетентісно орієнтованої освіти в Україні висвітлені у роботах Н. Бібіка, Л.Вашенка, О.Локшиної, О. Овчарука, О. Пометуна, О. Савченко та ін. Питанням розвитку професійної компетентності, педагогічної майстерності освітян присвячені праці Р. Гуріної, О. Дубасенюка, В. Крічевського, Н. Кузьміної, О. Митник, Дж. Равена та ін. Теоретико-методичні аспекти самопрезентації особистості та педагога знаходились у сфері наукових інтересів

О. Горovenko, А. Калюжного, О. Козлової, Н. Мельникової та ін.

Але не зважаючи на широку палітру проведених досліджень, питання самопрезентації професійної компетентності вчителів фізичної культури у вітчизняному науковому просторі висвітлені не достатньо.

Метою статті є уточнення характерних особливостей самопрезентації професійної компетентності вчителя фізичної культури.

Уточнюючи понятійний апарат заявленого теоретичного пошуку, варто відзначити, що на сучасному рівні розвитку педагогічної науки під професійною компетентністю розуміють: здатність та готовність фахівця до реалізації набутих у закладі освіти знань, умінь, навичок, досвіду професійної діяльності [2, с. 82]; гармонійне поєднання фахових знань, дидактики та методики предмету викладання, а також умінь і навичок (культури) професійного спілкування [4, с. 33]; здатність фахівця кваліфіковано й ефективно застосовувати теоретичні знання, знання-засоби, знання-цінності як у запланованих, так і у непередбачених педагогічних ситуаціях [9, с. 35].

Переходячи на рівень структурно-функціонального аналізу професійної компетентності вчителя, варто відзначити, що в її основі ряд науковців (Безюльова Г., Гуріна Р.) виокремлюють систему з ключових, базових та спеціальних компетентностей. Ключові – це загальні компетентності людини, що необхідні для соціально продуктивної діяльності будь-якого сучасного фахівця. Базові – це компетентності у певній професійній галузі. Спеціальні – ком-

петентності, необхідні для вирішення конкретного професійного завдання [2, с. 82].

О. Дубасенюк, враховуючи характер і особливості педагогічної діяльності у структурі професійної компетентності вчителя, виокремлює наступну групу ключових компетентностей: соціальні – пов'язані з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості педагога; мотиваційні – пов'язані з внутрішньою мотивацією, інтересами, індивідуальним вибором особистості педагога; функціональні – пов'язані зі сферою знань, умінь і навичок оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом [3].

Також заслуговує на увагу аргументація В. Крічевського щодо виокремлення 4 типів професійної компетентності особистості. Функціональна компетентність, на думку вченого, характеризується професійними знаннями і вмінням їх реалізувати; інтелектуальна – виражається в здатності аналітично мислити і здійснювати комплексний підхід до виконання своїх обов'язків; ситуативна – дозволяє діяти залежно від ситуації; соціальна – передбачає наявність комунікативних та інтегративних здібностей [6].

До елементів професійної компетентності Н. Кузьміна відносить: спеціальну компетентність в галузі дисципліни, що викладається; методичну компетентність в галузі формування знань, умінь і навичок в учнів; психолого-педагогічну компетентність в області мотивів, здібностей, спрямованості учнів; аутопсихологічну компетентність – рефлексія педагогічної діяльності [7].

Оригінальний погляд на складові будь-якої компетентності особистості представлений у наукових працях Дж. Равена. На думку відомого британського психолога, основними структурними компонентами будь-якої компетентності є когнітивна, мотиваційно-ціннісна, емоційно-вольова складові, а також навички та досвід поведінки у складних ситуаціях подолання труднощів. Даний конгломерат структурних одиниць повинен забезпечувати фахівцю впевненість та набір гнучких способів поведінки у професійній діяльності [11].

Розвиваючи теоретико-методологічний базис Дж. Равена, російська дослідниця Р. Гуріна пропонує наступні критерії професійної компетентності випускника навчального закладу: професійна адаптація – передбачає перебудову пізнавальної, мотиваційно-ціннісної, емоційно-вольової сфер особистості та визначається швидкістю та результатами цієї перебудови; реалізація очікувань – може бути оцінена ступенем реалізації очікувань фахівця у процесі трудової діяльності; наявність проблем у виробничому процесі – відображає наявність або відсутність навичок та досвіду поведінки у ситуаціях подолання професійних труднощів; конкурентоздатність фахівця на ринку праці – здатність претендента під час співбесіди та конкурсного відбору показати свої найкращі особистісні і професійні якості й отримати бажане місце роботи [2].

Досліджуючи наукові праці відомих фахівців у галузі фізичного виховання та спорту А. Деркача, Є. Ільїна, Т. Круцевич, Б. Шияна та ін., можна виокремити наступні найбільш важливі, на нашу думку, вміння та якості, які забезпечать сучасному учителю фізичної культури успіх у особистісно орієнтованому фізичному вихованні школярів: орієнтуватись на учня як на активного співучасника навчально-виховного процесу; гнучко міняти педагогічні завдання відповідно до змін педагогічної ситуації; уміння адаптувати навчальну програму під конкретного учня, розширюючи та доповнюючи її зміст; здатність формувати в учнів спеціальні вміння і на-

вички, необхідні для самопізнання власної особистості та самореалізації психофізичного потенціалу; вивчати індивідуальні можливості учнів та зони їх можливого розвитку, забезпечуючи тим самим школярам успіх у фізкультурно-спортивній діяльності; активно використовувати індивідуальні, особистісно значущі для учнів програми психофізичного розвитку; бачити сильні і слабкі сторони своєї праці, оцінити свій стиль, аналізувати свій досвід, порівнювати його з досвідом інших учителів; уміння створювати умови психологічної безпеки в спілкуванні і реалізації внутрішніх резервів учнів; розуміти, визнавати та приймати учнів такими як вони є; оптимістично підходити до учня з упевненістю, що він завжди може бути кращим; створити обстановку довіри та терпимості; користуватись демократичним стилем керівництва; проявляти інтерес до особистості учня; управляти своїм емоційним станом; удосконалювати свої сильні сторони й усувати слабкі, бути відкритим у пошуку нового, переходити з рівня майстерності на рівень творчості, новаторства; створювати умови для розвитку здібностей, обдарувань та талантів учнів у сфері фізичного виховання та спорту.

Аналіз наведеного вище матеріалу засвідчив, що у структурі професійної компетентності педагога взагалі, та вчителя фізичної культури зокрема, надзвичайно важливе місце посідає соціальна, комунікативна складова.

Досвід функціонування педагогічних колективів показує, що під час формального та неформального спілкування вчителя фізичної культури з іншими суб'єктами навчально-виховного процесу відбувається свідомо або несвідомо самопрезентація фахівця.

Розглядаючи питання методичної підтримки самопрезентації вчителя у навчальному закладі О. Козлова виокремлює наступні найбільш типові професійні утруднення педагогів, що проявляються в: аналізі й презентації досвіду власної педагогічної діяльності (комунікативний аспект); осмисленні й аналізі власної «Я-концепції»; недостатності умов для задоволення потреб у особистісному розвитку, участі у справах колективу [5].

Аналіз сучасного наукового простору засвідчив, що самопрезентація особистості може розглядатись через призму двох протилежних підходів, що ототожнюють даний феномен або з саморозкриттям (гуманістичний підхід) або з самопред'явленням (інтеракційний підхід).

Вітчизняні науковці, під самопрезентацією особистості, як правило, розуміють:

✓ процес, за допомогою якого людина намагається сформувати у інших людей враження про себе [10, с. 5];

✓ системи утворюваних у попередньому досвіді людини диспозиційних та варіативних психологічних утворень, що виконують функцію засобу маніфестації себе Іншому як носія позитивного «Я» [8, с. 10];

✓ спосіб самовираження й поведінки, спрямований на те, щоб створити позитивне враження або думку, відповідну ідеалам інших [4, с. 79].

О. Горovenko самопрезентацію вчителя загальноосвітнього навчального закладу розглядає як процес управління враженням про себе, що виникає у інших людей, через сукупність установок, направлених учителем на самого себе, за допомогою залучення механізмів соціального сприйняття, пов'язаних із зовнішнім виглядом учителя, його особистісною і комунікативною поведінкою та мовленням, під час

якого формується особистісно-професійний імідж учителя [1, с. 18].

Головною метою самопрезентації педагога, на думку О. Козлова, повинно бути створення та донесення власного іміджу до інших людей, виклик інтересу до зовнішніх якостей, бажання сподобатися, привабити до себе. Під час самопрезентації вчитель здатен ефективно виконувати власну педагогічну діяльність, виявляти професійну компетентність; розкривати ступінь володіння ним сумою спеціальних знань, умінь і навичок, комунікативними технологіями [5, 147].

До основних форм самопрезентації вчителя О. Горovenko відносить: коротка (розгорнута) усна самопрезентація, письмова самопрезентація (резюме), стендова доповідь, фотопрезентація, паперовий варіант портфоліо, електронний варіант портфоліо, відеопрезентація (з титрами; з усним коментарем), комп'ютерна презентація, наставництво, конкурси «Учитель року», «Класний керівник року», керівництво школою передового педагогічного досвіду, професійної майстерності, педагогічними лабораторіями, відкриті уроки, майстер-класи, творчі змагання (ярмарки ідей, салони майстерності, фестивалі педагогічної творчості), творчі звіти, публікації [1].

Враховуючи проведені дослідження О. Горovenko та власний професійний досвід, вважаємо за потрібне виокремити наступні основні форми самопрезентації вчителя фізичної культури, що наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні форми самопрезентації вчителя фізичної культури

Словесні	Письмові (друковані)	Мультимедійні	Практично-діяльнісні
1. Співбесіда з адміністрацією. 2. Спілкування з учнями, батьками. 3. Аналіз заняття. 4. Виступи на нарадах при директорові, педагогічній раді, методичних об'єднаннях, семінарах, конференціях. 5. Наставництво. 6. Творчі звіти	1. Резюме. 2. Планування календарне, поурочне. 3. Буклет. 4. Стаття. 5. Брошура. 6. Авторська програма. 7. Методичні рекомендації. 8. Портфоліо	1. Презентація. 2. Відеоролик. 3. Стенд. 4. Банер. 5. Сторінка на сайті. 6. Блог. 7. Потфоліо. 8. Щоденник самоатестації	1. Відкриті уроки. 2. Майстер-класи. 3. Конкурсні уроки. 4. Показові виступи. 5. Творчі змагання. 6. Позакласні спортивно-масові та фізкультурно-оздоровчі заходи

Отже, підсумовуючи сказане доцільно зробити наступні висновки:

✓ під професійною компетентністю вчителя фізичної культури доцільно розуміти здатність та готовність фахівця кваліфіковано й ефективно застосовувати спеціальні знання, уміння, навички для систематичної та комплексної допомоги учням на шляху до висококультурної, гармонійної, самоактуа-

лізації власного духовно-морального і фізичного потенціалу в соціально-корисній площині;

✓ самопрезентацію професійної компетентності вчителя фізичної культури вважаємо за необхідне розглядати як створення та донесення власного іміджу (заснованого на позитивній динаміці професійного й особистісного саморозвитку) до інших суб'єктів педагогічного процесу під час словесних, письмових, мультимедійних, практично-діяльнісних офіційних та ситуаційних форм популяризації свого педагогічного досвіду та професійної майстерності.

Перспективи подальших наукових розвідок можуть знаходитись у площині уточнення теоретико-методичних засад самопрезентації вчителя фізичної культури у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи.

Список використаних джерел:

1. Горovenko О.А. Формування особистісно-професійного іміджу вчителя загальноосвітнього навчального закладу засобами самопрезентації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Горovenko Оксана Анатоліївна. - Перяслав-Хмельницький, 2013. - 20 с.
2. Гурина Р. Как измерить профессиональную компетентность? / Р. Гурина // Высшее образование в России. - 2008. - № 10. - С. 82-89.
3. Дубасенюк О.А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя / О.А. Дубасенюк // Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства : зб. наук. Праць молодих дослідників / [за заг. ред. О.С. Березюк, Л.О. Глазунової]. - Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. - С. 10-16.
4. Калюжний А.А. Психологія формування іміджу учителя / Анатолій Афанасьєвич Калюжний. - М.: Изд - Владос, 2004. - 222 с.
5. Козлова О.Г. Методична підтримка самопрезентації вчителя у навчальному закладі / О.Г. Козлова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. - 2013. - № 4 (30). - С. 145-152
6. Кричевский В.Ю. Профессииграмма директора школы / Вадим Юрьевич Кричевский // Проблемы повышения квалификации руководителей школ : монография / Под. ред. Е.П. Тонконогой. - М.: Педагогика, 1987. - 354 с.
7. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьмина. - М.: Высшая школа, 1990. - 119с.
8. Мельникова Н.Н. Исследование роли самопрезентации в процессе восприятия человека человеком / Н.Н. Мельникова, Д.М. Полев // Теоретическая, экспериментальная и прикладная психология: сборник научных трудов в 2 т. / под ред. Н. А. Батурина. - Челябинск: ЮУрГУ, 2000. Т.2. - 2000. - С. 77-85.
9. Митник О. Розвиток професійної компетентності сучасного вчителя: реалії і перспективи / О. Митник // Початкова школа. - 2009. - № 11. - С. 35-37.
10. Подберезная В.В. Самопрезентация – элемент социально-психологической компетентности руководителя [Электронный ресурс] / В.В. Подберезная / Сайт Академии управления при Президенте Республики Беларусь. - Режим доступа: www.pac.by/dfiles/001140_741950_ru.pdf
11. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / Джон Равен; пер. с англ. Ю.Турчаниновой, Э.Гусинского; научная редакция И.Богомолова, Г.Бурменская - М.: «Когито-Центр», 1999. - 144 с.

УДК 378.147-021.311:364-785.4:7

Полторак Л.Ю.

СУЧАСНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ

У статті розглядаються сучасні методологічні підходи, використання яких у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії має значний потенціал, а саме: особистісно-орієнтований, діяльнісний та системний. Подається загальна характеристика зазначених підходів та особливості їх застосування безпосередньо у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії

Ключові слова: майбутні соціальні працівники, методи арт-терапії, особистісно-орієнтований підхід, діяльнісний підхід, системний підхід

Полторак Л. Ю. Современные методологические подходы к профессиональной подготовке будущих социальных работников к использованию методов арт-терапии. В статье рассматриваются современные методологические подходы, внедрение которых в процесс профессиональной подготовки будущих социальных работников к использованию методов арт-терапии имеет значительный потенциал, а именно: личностно-ориентированный, деятельностный и системный. Подается обобщающая характеристика указанных подходов и особенности их применения непосредственно в профессиональной подготовке будущих социальных работников к использованию методов арт-терапии

Ключевые слова: будущие социальные работники, методы арт-терапии, личностно-ориентированный подход, деятельностный подход, системный подход

Poltorak L. Yu. Modern methodological approaches to training future social workers to use art therapy methods. This article reviews new methodological approaches that have great potential being introduced to future social workers in the process of training to use methods of art therapy, they are: personality focused approach, active approach and system approach. It also reviews general characteristics of mentioned approaches and their features used in future social workers training to use art therapy techniques.

Keywords: future social worker, methods of art therapy, personality focused approach active approach, system approach.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливим етапом професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії є вивчення педагогічних умов та методологічних підходів, які мають створити підґрунтя для ефективного та дієвого використання наявного потенціалу. Однак, сучасна педагогічна література не висвітлює належним чином зазначене питання, що створює гостру необхідність його детального вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній науково-педагогічній практиці проблеми використання особистісно-орієнтованого підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців розглядали Р. Вайноли, О. Пехоти, І. Зязюна, В. Кан-Калика та інших. Наукові публікації І. Беха, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна присвячені питанням використання у професійній підготовці фахівців діяльнісного підходу. О. Кустовська, О. Пономарьова, З. Решетова, В. Бутенко, Я. Стрельчук досліджували перспективи використання системного підходу. У своїх працях науковці звертають увагу на необхідність використання принципів зазначених методологічних підходів та розкривають їхній потенціал в умовах вищої школи.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз педагогічної та психологічної літератури засвідчує, що науковці приділяють значну увагу питанням використання соціальними працівниками методів арт-терапії із різними групами клієнтів. Однак, відсутність у науковій літературі висвітлених аспектів професійної підготовки зазначених фахівців до використання методів арт-терапії та безпосередньо методологічного підґрунтя, яке має забезпечити ефективність підготовки майбутніх соціальних працівників створює передумови для вивчення сучасних підходів та їхнього потенціалу.

Формулювання цілей статті. Мета цієї статті – ознайомитися із сучасними методологічними підходами, які можуть бути покладені в основу педагогічних умов професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У педагогічній літературі представлені різні підходи, які науковці пропонують використовувати як основоположні під час професійної підготовки майбутніх фахівців. Вважаємо доцільним опиратися на принципи особистісно-орієнтованого, діяльнісного та системного підходів.

Особистісно орієнтований підхід до професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії. Особистісно орієнтоване навчання – це організація навчання на засадах всебічного врахування індивідуальних потреб і можливостей тих, хто навчається. Метою цього навчання є створення умов для індивідуальної їх самореалізації, розвитку і саморозвитку особистісних якостей [3, с. 626].

Традиційне розуміння особистісно орієнтованого підходу було визначено у 60-і роки ХХ століття представниками напряму гуманістичної психології (А. Маслоу, К. Роджерс, Р.Мей, В. Франкл), які стверджували, що повноцінне навчання можливе лише за умови виховання унікальної особистості, розкриття її індивідуальних особливостей. Особистісний підхід, таким чином, полягає «у сприянні усвідомленню суб'єктом освітнього процесу себе як особистості, у виявленні, розкритті можливостей, становленні самосвідомості, у здійсненні особистісно-значущих і суспільно-прийнятих самовизначення, самореалізації та самоутвердження» [2, с. 29].

Р. Вайнола вказує, що особистісний підхід передбачає створення умов, за яких суб'єкти навчально-виховного процесу, спираючись на індивідуальні особливості знаходять власні способи суб'єктивізації в окремих видах діяльності та в життєдіяльності в цілому [2, с. 29]. Таким чином, у центрі уваги особистісно-орієнтованого навчання постає унікальна, цілісна особистість, яка прагне максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприйняття нового досвіду, здатна до усвідомленого та відповідального вибору в складних життєвих ситуаціях [12, с. 293]. Відповідно, основним цільовим вектором освіти має стати не тільки інтелектуальний розвиток учня, а й особистісний розвиток його як